

ZILELE ASOCIAȚIILOR SĂSEȘTI, SIBIU 18-24 AUGUST 1884

Gudrun-Liane ITTU¹

DIE SÄCHSISCHEN VEREINSTAGE, HERMANNSTADT 18-24 AUGUST 1884

ZUSAMMENFASSUNG

Die Vereinstage, bzw. das jährlich an einem anderen Ort stattfindende Treffen der sächsischen Vereine, fand zwischen dem 18. und 24. August 1884 zum 9. Mal in Hermannstadt/Sibiu statt, eine Gelegenheit 700 Jahre seit der Einwanderung der Sachsen mit zahlreichen Veranstaltungen zu würdigen. Das neu errichtete Gesellschaftshaus in der Schewisgasse (heute Bulevardul Victoriei) wurde am 18. August eingeweiht und war der Ort, an dem die Vereine tagten. Michael Albert hatte eigens für die Vereinstage das Drama Die Flandrer am Alt geschrieben, der Berliner Historienmaler Georg Bleitreu hatte ein Bild zur Gründung der Stadt Hermannstadt gemalt, das, vervielfältigt, an Schulen als Lehrmaterial dienen sollte, der Siebenbürgische Karpatenverein gab den Führer Hermannstadt und Umgebung heraus, während Martin Malmer und Leopold Bella ein Singspiel schrieben, das im Jungen Wald aufgeführt wurde. Den Höhepunkt der Veranstaltungen bildete der Festzug und das Volksfest im Jungen Wald. Die Idee für den Festzug kam von Adolf von Stock, angelehnt an den Makart-Festzug, den der österreichische Maler 1879 zur Silberhochzeit des Kaiserpaars Franz Joseph I und Elisabeth veranstaltet hatte.

Schlüsselwörter: Einwanderung der Sachsen in Siebenbürgen, 1884, Vereinstage, Gesellschaftshaus, Die Flandrer am Alt, Michael Albert, Johann Leopold Bella, Adolf von Stock, Festzug, Singspiel zur Gründung Hermannstadts.

Activitatea asociativă a sașilor (1840-1946). Sașii, care dintotdeauna au ținut legătura cu spațiul lingvistic german, de unde au preluat modele de organizare politică, socială și culturală, au trecut, înainte de mijlocul secolului al XIX-lea la crearea de asociații științifice, profesionale, re-creative etc. Trebuie subliniat faptul că asociațiile sașilor nu au fost exclusiviste, în listele de membri găsim și persoane aparținând altor etnii, acestea trebuind, însă, să cunoască limba germană, limba în care se comunica și în care erau editate eventualele publicații. Conform statutelor, asociațiile erau organizații apolitice, membrilor acestora fiindu-le interzisă participarea la activități cu un astfel de caracter.

În 1840, la Mediaș, a avut loc înființarea *Verein für Siebenbürgische Landeskunde/Asociația pentru studiul Transilvaniei*, care se dorea a fi o mică academie de științe. În decursul existenței sale, respectiv între 1840 și 1946, asociația a publicat 54 de volume aparținând revistei *Achiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde/Arhiva Societății pentru studiul Transilvaniei* și 64 de volume ale *Korrespondenzblatt/Foaie de corespondență*, respectiv *Siebenbürgische Vierteljahrsschrift/ Scrieri trimestriale transilvane*. Studiile și articolele publicate în aceste periodice se numără

---

¹ Cercetător științific III dr., Sibiu; e-mail: gudrunittu@yahoo.de.

printre cele mai importante surse privind istoria, istoria culturii și etnografia Transilvaniei, fiind folosite cu succes chiar și de cercetătorii din zilele noastre². Asociația și-a desfășurat activitate în două secții, anume în cea istorică și cea de științele naturii. Anual era organizată o întrunire, spre a da membrilor posibilitatea să-și prezinte rezultatele activității de cercetare, sesiune ce se desfășura de fiecare dată în alt loc. Inițial, gazde au fost numai orașele săsești, dar apoi și târgurile și comunele care au avut capacitatea de a găzdui astfel de evenimente au devenit organizatoare. Astfel, în 1889 „Vereinstage” au fost găzduite de Biertan, în 1903 de Apold, iar în 1908 de Cincu.

Anul 1884 a fost unul special în seria acestor evenimente, găzduite de Sibiu pentru a noua oară. Dar să nu anticipăm, ci să trecem în revistă unele asociații și scopurile pentru care au fost înființate. În anul 1843 a avut loc fondarea *Siebenbürgisch-Sächsischer Landwirtschaftsverein/Asociația agricolă a sașilor transilvăneni*³, care, de asemenea, a avut mai multe secțiuni, respectiv: cultivarea pământului, creșterea animalelor, viticultura și pomicultura. Datorită cursurilor ținute cu gospodarii satelor, a metodelor moderne de cultivare a pământului, prin răspândirea semințelor selectate și a soiurilor productive de pomi fructiferi și viță de vie, prin rasele ameliorate de animale pe care le-a introdus, activitatea asociației s-a dovedit a fi extrem de benefică pentru dezvoltarea acestor ramuri.

În 1832, cu prilejul comemorării a două secole de la moartea lui Gustav II Adolf († 1632), regele Suediei, care în Războiul de treizeci de ani (1618-1648) apărase protestantismul, în Germania, la Leipzig, a luat ființă *Gustav-Adolf-Verein/Asociația Gustav Adolf*⁴, având ca scop ajutorarea minorităților protestante din Germania și Europa. Sprijinul din partea asociației se acorda pentru construcția de biserici, de spații comunitare, de școli și instituții caritabile. Sașii s-au alăturat asociației în 1861, având, alături de un sediu central, filiale în aproape toate localitățile. Membrii plăteau o cotizație simbolică, în timp ce ajutorul primit din străinătate a fost unul substanțial.

Odată ce a fost conștientizată importanța muncii femeilor pentru biserică și comunitate, s-a încurajat crearea în 1884 a *Allgemeiner evangelischer Frauenverein/Asociației generale a femeilor evanghelice* (luterane), asociație ale cărei sarcini s-au înmulțit și diversificat în timp⁵.

Printre cele mai vechi asociații sibiene se numără și cea de muzică, *Musikverein* (1839), precum și corul bărbătesc *Hermania* (1887), activitatea acestora îndreptându-se catalogarea Sibiului drept oraș al muzicii⁶.

Siebenbürgischer Karpathenverein, cunoscut în limba română drept *Asociația Carpatină Ardeleană a Turiștilor*, a luat ființă în 1880, cu scopul cunoașterii

---

² <https://siebenbuergen-institut.de/aksl/#:~:text=1840%20wurde%20der%20Verein%20f%C3%BCr,der%20%E2%80%9ESieben%3%BCrgischen%20Vierteljahrsschrift%E2%80%9C%20heraus.>

³ Ernst Wagner, *Zur Geschichte des siebenbürgisch-sächsischen Landwirtschaftsvereins und der siebenbürgisch-sächsischen Landwirtschaft in den Jahren 1845-1940*, în „Siebenbürgisches Archiv”, vol. 14, Köln, 1979, p. 197-293.

⁴ <https://de.wikipedia.org/wiki/Gustav-Adolf-Werk.>

⁵ Sabine Liebig, *Zur rechtlichen und gesellschaftlichen Stellung der siebenbürgisch-sächsischen Frau im Laufe der Geschichte*, în „Südostdeutsche Vierteljahresblätter”, 46, München, 1997, p. 99-106.

⁶ [https://www.hermannstaedter.ro/2019/02/mit-recht-eine-musikalische-stadt/.](https://www.hermannstaedter.ro/2019/02/mit-recht-eine-musikalische-stadt/)

munților Carpați și încurajării turismului montan, fapt pentru care au fost construite cabane și au fost amenajate trasee⁷. Deja din primul său an de existență asociația a editat un anuar, *Jahrbuch des Siebenbürgischen Karpathenvereins*, în care erau publicate articole și studii de înaltă ținută științifică.

Mari iubitori ai sporturilor, sașii au înființat, de asemenea, asociații ale bicicliștilor, patinatorilor, vânătorilor etc.

În 1882 a luat ființă *Verschönerungsverein der Stadt Hermannstadt/Asociația pentru înfrumusețarea orașului Sibiu*, care se ocupa de îngrijirea și extinderea parcurilor și a spațiilor verzi ale orașului.

Ultima în lungul șir al asociațiilor săsești a fost „*Sebastian-Hann*” - *Verein für heimische Kunstbestrebungen/Asociația „Sebastian-Hann” pentru promovarea artei autohtone*, care din 1904 până în 1946 (când a fost desființată) a avut mari merite în ceea ce privește activitatea expozițională și formarea gustului artistic. Totodată, a acordat sprijin financiar artiștilor, a reorganizat unele muzee și a fondat altele noi, a pus problema protecției monumentelor etc.⁸.

„*Vereinstage*”/„Zilele asociațiilor” erau organizate așa cum am arătat mai sus anual în altă localitate, patronate fiind de episcopul luteran și bucurându-se adeseori de participarea unor specialiști și/sau înalte fețe bisericești din spațiul lingvistic german. Aceste întâlniri îmbinau, cu succes, componenta științifico-educativă cu cea practică, precum și cea culturală cu activități distractiv-recreative, fiind importante pentru mobilizarea comunităților, respectiv pentru dezvoltarea spiritului comunitar, pentru întărirea conștiinței de apartenență la un trecut comun precum și pentru apropierea intelectualității de țărănime.

Episcopul Georg Daniel Teutsch, Biserica națională și formarea conștiinței naționale germane a sașilor. Momentul desfășurării „Zilelor asociațiilor” la Sibiu, în 1884, nu era unul prea fericit pentru etniile nemaghiare din Transilvania, deoarece, după Dualism (1867), Budapesta ducea o politică agresivă de maghiarizare. Totodată, în 1876 s-a dispus dizolvarea *Universității săsești*, adică a teritoriului de autonomie săsească (care le fusese consfințit în diploma andreană din 1224), transformându-i pe sași în minoritate națională/etnică. În această atmosferă de naționalism etatist fanatic, Biserica evanghelică a dobândit sarcini noi, devenind, pe lângă apărarea identității etnice a enoriașilor săi, și un fel de reprezentanță politică a acestora. Reușita i s-a datorat în mare parte episcopului Georg Daniel Teutsch (1817-1893; episcop între 1867 și 1893), teolog, istoric, pedagog, o personalitate puternică, hotărâtă, cu viziune politică și puternic conectată la mediile intelectuale și teologice din Germania. În timpul păstoririi sale, episcopul Teutsch a întreprins, respectiv inițiat sau încurajat, o serie de acțiuni care au contribuit la creșterea coeziunii comunităților săsești și a stimei de sine, grav afectată de dizolvarea Pământului Crăiesc: a mutat sediul episcopiei de la Biertan la Sibiu, a făcut vizite canonice în toate localitățile avute

---

⁷ Michael Wedekind, *Der Siebenbürgische Karpatenverein (1880-1944). Ein Beitrag zur Sozialgeschichte Siebenbürgens*, în „*Amnis. Revue d'études des sociétés et cultures contemporaines Europe-Amerique*”, 1/2004.

⁸ Gudrun-Liane Ittu, *Societatea „pentru revigorare artistică” Sebastian Hann (1904-1946), promotoare a modernismului și păstrătoare a tradiției în mediul săsesc transilvănean*, în „*Studii și comunicări de etnologie*”, tom XIV, 2000, p. 205-214.

în subordine⁹, a reformat învățământul confesional – învățământul sașilor, de la cel preșcolar până la cel liceal, se desfășura sub îndrumarea și supravegherea bisericii –, a încurajat și patronat activitatea asociațiilor și a prețuit munca femeilor, inițiind înființarea asociațiilor acestora. Cei doi piloni identitari ai sașilor erau limba și confesiunea luterană, cea din urmă fiind întărită prin festivitățile organizate în 1883, cu prilejul a 400 de ani de la nașterea reformatorului Martin Luther (1483-1546)¹⁰. Prin această aniversare, sașii se conectaseră la întregul spațiu luteran (de limbă germană), ceea ce a contribuit la cristalizarea sentimentului de apartenență la acesta, conștiința de sine săsească transformându-se treptat în *conștiință națională germană*.

După 1883 au avut loc mai multe festivități menite să demonstreze atât germanitatea sașilor, cât și contribuția lor culturală pe meleaguri transilvănene: între 18-24 august 1884 s-au desfășurat „Vereinstage”/„Zilele asociațiilor” având ca temă 700 de ani de la așezarea în Transilvania, *Zile care s-au încheiat cu o grandioasă defilare și o fiestă populară în pădurea Dumbrava Sibiului*¹¹; în 1887, episcopul Georg Daniel Teutsch a fost sărbătorit cu prilejul împlinirii vârstei de 70 de ani; în 1888, drama „Luther” a actorului și scriitorului Otto Devrient (1838-1894), jucată pe scena teatrului sibian, a unit din nou urbanul și ruralul, deoarece mai multe reprezentații erau rezervate locuitorilor satelor¹²; în 1898, cu prilejul a 400 de ani de la nașterea reformatorului sașilor, Johannes Honterus (1498-1549), s-a inaugurat monumentul din curtea Bisericii Negre¹³, iar în 1899, la șase ani după moartea episcopului Georg Daniel Teutsch, la Sibiu a avut loc festivitatea de dezvelire a monumentului din fața Bisericii evanghelice, ridicat în onoarea sa¹⁴.

Evenimentele organizate cu prilejul „Zilelor asociațiilor”. Gândite ca un eveniment științific, cultural, social, național și internațional, „Vereinstage” din 1884, având ca temă așezarea sașilor în Transilvania, nu au devenit doar o reuniune a asociațiilor – analizându-și activitatea trecută și adoptând programe pentru viitor –, ci a fost o manifestare cu puternice conotații identitare, mobilizând mari mase de oameni și importante resurse financiare, cu scopul afirmării potențialului propriu, cultural și economic. Astfel, pentru acest eveniment s-a încheiat construcția „Gesellschaftshaus/

---

⁹ <https://siebenbuergen-institut.de/wp-content/uploads/2019/07/Personenlexikon-Teutsch-Georg-Daniel.pdf>.

¹⁰ *Lutherfeier*, în „Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt” (în continuare: SDT), nr. 2.999/26. Oktober 1883, p. 1.060.

¹¹ *Die Vereinsfeste in Hermannstadt*, în „SDT”, nr. 3.248/20. August 1884, p. 831-832; *Vereinsfeste in Hermannstadt*, în „SDT”, nr. 3.249/21 August 1884, p. 836; *Die Vereinsfeste in Hermannstadt*, în „SDT”, nr. 3.250/22 August 1884, p. 841-843.

¹² Gudrun-Liane Ittu, *Das Lutherspiel von Otto Devrient (1838-1894) auf der Bühne des Stadttheaters in Hermannstadt/Sibiu (1888)*, în „Studia Universitatis Cibiniensis, Series Historica”, III-IV, 2006-2007, p. 121-131; Idem, *Otto Devrients „Lutherspiel” im Hermannstädter Stadttheater: Bekenntnis zum Protestantismus und politisches Manifest*, în „In honorem Vasile Ciobanu. Studii privind minoritatea germană din România în sec. XX/In Honorem Vasile Ciobanu: Studien über die Rumäniendeutschen im 20. Jahrhundert”, editat de/herausgegeben von Corneliu Pintilescu), Sibiu-Hermannstadt, Honterus Verlag, [2017], p. 173-183.

¹³ <https://www.hermannstaedter.ro/2017/01/reformationsfeiern-und-gedenken-der-reformation-auf-dem-gebiet-unserer-kirche-im-19-und-20-jahrhundert-2/>.

¹⁴ <https://www.hermannstaedter.ro/2017/12/ein-doppeltes-jubilaeum/>.

Casa societății” sau a „comunității” din Schewisgasse (azi Bulevardul Victoriei), inaugurată în 18 august, clădire în care s-au desfășurat lucrările. Aceasta dispunea de o sală mare de concerte, ce putea fi folosită și ca sală de teatru, sală de bal sau de întruniri și expoziții. După Primul Război Mondial a fost transformată în Casa Societății Urania, unde a funcționat o perioadă de timp un cinematograful. În 1938, clădirea a fost afectată de un incendiu și ulterior demolată. Pe locul respectiv s-a construit Casa Armatei, inaugurată în 1971¹⁵.

Episcopul Georg Daniel Teutsch, un pasionat istoric, autor al tratatului „Geschichte der Siebenbürger Sachsen für das sächsische Volk”, „Istoria sașilor scrisă pentru poporul săsesc” – tratat publicat între 1852-1856 în mai multe volume (și finalizat de fiul său, Friedrich Teutsch, în 1932) –, era convins de puterea imaginilor (nu continuăm să afirmăm și astăzi că o imagine valorează cât o mie de cuvinte?). Propunând ca istoria să fie învățată prin imagini sugestive, Teutsch a dorit ca strănepotul său, Karl Ziegler (1866-1945), student în acești ani la Academia de Artă din Berlin, să se dedice picturii de scene istorice. Deoarece tânărul a avut alte opțiuni, unchiul a comandat pictorului de bătaie Georg Bleibtreu (1828-1892) din Berlin, în 1883, o lucrare care în spiritul romantic-istoric al timpului tematiza așezarea sașilor – „Ad retinendam coronam”. Multiplicată în mii de exemplare prin tehnica heliogravurii, lucrarea urma să ajungă în toate școlile săsești, spre a servi drept material didactic, dorindu-se totodată ca asemenea unei icoane să agrementeze casele tuturor familiilor săsești¹⁶. Lucrarea era însoțită de un text explicativ, text în care se făcea referire la toate elementele reprezentate, atât la personaje, cât și obiecte¹⁷.

Michael Albert (1836-1893), scriitor și poet prețuit în epocă de conașionalii săi, a contribuit la programul manifestării, scriind în 1883 drama „Die Flandrer am Alt”, „Flandrenzii de pe Olt”¹⁸. A folosit termenul de *flandrensi* deoarece, în izvoarele istorice, primii coloniști apar sub acest nume. Piesa în cinci acte, a cărei acțiune se petrece în anul 1150, a fost reprezentată în timpul Zilelor asociațiilor de cinci ori. În deceniile de după instaurarea dualismului austro-ungar, poetul, scriitorul și pedagogul Michael Albert a contribuit, prin operele sale literare, la schimbarea conștiinței săsești în conștiința apartenenței la marea națiune germană. Dacă opera lui Michael Albert nu a fost receptată în Germania, în Transilvania s-a bucurat de înaltă prețuire¹⁹.

Tot pentru evenimentul din august 1884, preotul și scriitorul Martin Malmer (1823-1893)²⁰, în calitate de textier, a colaborat cu Johann Leopold (Jan Levoslav)

---

¹⁵ <https://www.wolffzeit.de/das-ausstellungs-und-gesellschaftshaus-casa-de-expozitie-casa-societatii-1884/>.

¹⁶ Konrad Klein, „... Seine Kunst in den Dienst unserer nationalen Sache gestellt”. *Anmerkungen zu Georg Bleibtreus Historienbild Die Einwanderung der Sachsen nach Siebenbürgen und die Gründung von Hermannstadt*, în vol. „Sașii și concetățenii lor/Die Sachsen und ihre Nachbarn in Siebenbürgen, Studia in honorem Dr. Thomas Nægler”, Alba Iulia, Editura Altip, 2009, p. 287.

¹⁷ *Die Einwanderung der Sachsen in Siebenbürgen. Begleitworte zu Bleibtreus Bild*, Hermannstadt, Verlag Franz Michaelis, 1883.

¹⁸ *Heimische Literatur*, în „SDT”, nr. 2.896/27 iunie 1883, p. 643; M. Albert, *Die Flandrer am Alt*, în „SDT”, nr. 3.046/20 decembrie 1883, p. 1.262.

¹⁹ <https://www.deutsche-biographie.de/sfz289.html>.

²⁰ <https://apis.acdh.oeaw.ac.at/person/60029>.

Bella (1843-1936)²¹ – compozitor, director muzical între 1881 și 1921, profesor și organist al Bisericii Evanghelice din Sibiu –, la realizarea unei opere, „Singspiel”, despre fondarea orașului Sibiu, operă cântată în premieră în 24 august în cadrul festivităților din Dumbrava Sibiului.

Secțiunea Sibiu a Asociației Carpatine Ardelene a Turiștilor (SKV), a editat cu prilejul festivităților asociațiilor un ghid turistic cu titlul „Hermannstadt und Umgebung”, „Sibiul și împrejurimile”, ghid care a fost tipărit la tipografia sibiană Jos. Drotleff. De altfel, pentru membrii *SKV* și invitații lor din străinătate, festivitățile nu s-au încheiat în 24 august, ci cu trei zile mai târziu, deoarece au fost organizate câteva excursii în împrejurimile orașului sau la munte, participanții putând opta între trasee facile sau mai dificile.

Asociația agricolă a sașilor transilvăneni a contribuit la buna desfășurare a evenimentului cu expozițiile sale de unelte, animale și produse agricole, expoziții care au atras un public numeros și s-au bucurat de apreciere.

Evenimentul cu cea mai mare rezonanță și încărcătură patriotică din cadrul Zilelor asociațiilor trebuia să fie „Festzug”, defilarea cu personaje istorice și care alegorice, propusă de animatorul cultural Adolf von Stock (1816-1903) – ofițer pensionar și bun cunoscător al artei plastice, adept al istorismului –, precum și petrecerea populară din Dumbravă²². Von Stock ar fi dorit ca aceste festivități să fie organizate în 1883, cu prilejul aniversării a 400 de ani de la nașterea lui Martin Luther, dar atunci timpul a fost prea scurt pentru pregătirea unui spectacol de mare amploare. Modelul l-a constituit spectacolul organizat în 1879 la Viena de pictorul Hans Makart (1840-1884) pentru sărbătorirea nunții de argint a perechii imperiale Franz Joseph I și Elisabeth (Sissi), spectacol cunoscut în spațiul german sub numele de „Makart-Festzug”²³.

Presa sibiană a urmărit cu interes discuțiile despre controversele legate de, și progresele făcute cu, pregătirea evenimentului²⁴, deoarece nu toată lumea era de acord cu proiectul. Una dintre vocile critice a fost cea a lui Albert Bell, profesor la școala evanghelică de fete, ale cărui obiecții erau de natură economică și estetică. Se temea pe de-o parte că efortul financiar al cetățenilor orașului va fi prea mare, ținând cont de faptul că Gesellschaftshaus/Casa societății se afla încă în construcție, iar organizarea Zilelor asociațiilor va implica, de asemenea, costuri uriașe. Pe de altă parte, Bell avea rețineri în privința gusturilor estetice ale conașionalilor săi, temându-se că, în cazul în care festivitățile nu vor fi încununete de succes, Sibiul va fi ridiculizat de celelalte orașe transilvănene²⁵.

În ciuda dificultăților de început, numărul voluntarilor a fost mare, populația satelor din apropiere a fost nu numai cooperantă, ci și entuziasmată, iar pictorul Hans Bulhardt (1859-1937), garant al bunului gust, a supravegheat confecționarea costumelor²⁶.

²¹ https://en.wikipedia.org/wiki/J%C3%A1n_Levoslav_Bella.

²² A.v.St., *Zweite heimische Jahres-Kunstaussstellung I*, în „SDT”, nr. 4.809/2 octombrie 1889, p. 1.019.

²³ <https://de.wikipedia.org/wiki/Makart-Festzug>.

²⁴ *Historischer Festzug*, în „SDT”, nr. 3.040/13 decembrie 1883, p. 1.231.

²⁵ F.A. Bell, *Brief an die Redaktion. Zum historischen Festzuge in Hermannstadt*, în „SDT”, nr. 3.200/25 iunie 1884, p. 630.

²⁶ *SDT*, nr. 3.209/5 iulie 1884, p. 668.

În momentul în care toate detaliile privind evenimentele zilei de 24 august au fost stabilite s-a tipărit „Programul”²⁷, acesta fiind disponibil atât în paginile cotidianului *Siebenbürgisch-Deutschen Tageblatt*, cât și sub formă de broșură. Defilarea grupurilor de participanți și a carelor alegorice a pornit din Bauholzplatz/Piața de che-restea de lângă Cibin, trecând prin Saggasse/Turnului, Schmidtgasse/Faurului, Elisabethgasse/str. Elisabeta (azi str. 9 Mai), Salzgasse/str. Sării (azi Constituției), Hallergasse (azi Pompeiu Onofrei), Sporergasse/Pintenului (azi G-ral Magheru), Großer Ring/Piața Mare, Heltauergasse/Str. Cisnădiei (azi Bălcescu), Hermannsplatz/Piața Hermann (azi Piața Unirii), divizându-se la intrarea în Schwimmschulgasse/str. Școala de înot. Grupul de pietoni și-a continuat drumul spre Dumbrava pe str. Școala de înot și a trecut prin Parcul Sub Arini, în timp ce călăreții și carele au circulat pe Calea Dumbrăvii.

După masa de prânz, în Pădurea Dumbrava a avut loc reprezentația operei lui Malmer și Bella privind așezarea sașilor și întemeierea orașului Sibiu, urmată de programe muzicale, jocuri distractive și dans. Conform estimărilor, în Dumbravă au fost 15.000 de spectatori, ceea ce, firește, i-a bucurat pe organizatori. În ciuda numărului mare de participanți, totul a decurs normal, fără incidente, astfel că, în ziua următoare, *Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt* relata cu mândrie: „Idea defilării istorice, care a trezit multe îndoieli, a devenit ieri realitate. Spectacolul care a avut loc ieri, în fața ochilor noștri, la orele dimineții, a fost unul grandios, strălucitor (...). Cu respirația tăiată, mase mari de oameni au privit spectacolul din stradă, din geamurile decorate ale caselor sau chiar de pe acoperișurile acestora (...). Imensa tribună din Piața Mare a fost ocupată de un public numeros (...). În jur de ora două, fanfarele anunțau începe-re reprezentăției Festspiel-ului (...). Cu solemnitate, membrii corului Hermania și ai Asociației bărbătești de muzică au deschis, prin intermediul corului coloniștilor de M. Malmer, reprezentația, care, în ciuda condițiilor acustice precare, s-a bucurat în repetate rânduri de aplauze frenetice”²⁸.

Fotografiile evenimentului au fost realizate de fotograful August Meinhardt (1845-1900?, activ la Sibiu între 1872-1884), căruia i se acordase dreptul de exclusivitate, iar în noiembrie cotidianul *Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt* informa cititorii că „Fotografal August Meinhardt a realizat un album cu fotografii ale defilării în format cabinet, la prețul de 6 fl. 50 cr., care poate fi achiziționat la librăria Franz Michaelis”²⁹.

În ciuda scepticismului unora, Zilele asociațiilor, defilarea și programul din Dumbravă nu i-au ruinat pe locuitorii Sibiului, ci s-au încheiat cu un modest profit de 704 florini³⁰. În ceea ce privește aspectul estetic al manifestărilor, nu au existat critici, ci numai aprecieri, fapt care demonstrează că organizatorii – în coordonatele epocii –, nu erau lipsiți de bun gust.

Dr. Wilhelm Laufer, jurnalist la *Allgemeine Kunst-Chronik* din Viena, s-a exprimat laudativ privitor la mândria și conștiința de sine a sașilor, care „în nicio clipă

---

²⁷ *Historischer Festzug zur Feier der Einwanderung der Sachsen nach Siebenbürgen und Volksfest im Jungenwalde abgehalten aus Anlass der Vereinstage am 24. August 1884.*

²⁸ *Die Vereinsfeste in Hermannstadt*, în „SDT”, nr. 3.253/26 august 1884, p. 855.

²⁹ *Historischer Festzug in Hermannstadt*, în „SDT”, nr. 3.324/17 noiembrie 1884, p. 1.156.

³⁰ *Das Komitee für den historischen Festzug*, în „SDT”, nr. 3.375/19 ianuarie 1885, p. 60.

nu s-a manifestat provocator; tot ce s-a prezentat a fost departe de intenția de demonstrație politică ostilă”³¹, în timp ce Franz Obert (1828-1908), prim-preotul Brașovului considera că festivitățile din august 1884 au întărit conștiința de sine a sașilor: „De când am văzut *Festzug-ul*, avem mai mare încredere în noi, în poporul și în viitorul nostru. A trezit în noi puteri nebănuite, iar pe cei care nu ne privesc cu bunăvoință, această zi trebuie să-i determine să ne stimeze (...)”³².

Cititorii zilelor noastre vor fi probabil amuzați sau intrigăți de ceea ce altădată era receptat cu mândrie și solemnitate, dar evenimentele trebuie înțelese în contextul epocii. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea conștiința națională s-a dezvoltat la toate grupurile etnice transilvănene, proces care a fost accelerat de politica agresivă de maghiarizare a guvernului de la Budapesta.

Lista ilustrațiilor:

Ilustrația provine din albumul fotografului August Meinhardt, dedicat sărbătoririi a 700 de ani de la așezarea sașilor în Transilvania (Centrul de Cultură și Dialog „Friedrich Teutsch” al Bisericii Evanghelice C.A. din România).

Fig. 1 – Lucrarea lui Georg Bleibtreu, „Așezarea sașilor în Transilvania și fondarea orașului Sibiu”/„Die Einwanderung der Sachsen nach Siebenbürgen und die Gründung von Hermannstadt”.

Fig. 2 – Casa Societății/Gesellschaftshaus.

Fig. 3 – Hermann și plebanul (preotul)/Hermann und der Pleban.

Fig. 4 – Grup de țărani/Bauern.

Fig. 5 – Țărani/Bauern.

Fig. 6 – Viticultori/Winzergruppe.

Fig. 7 – Comerț și meserii/Handel und Gewerbe.

Fig. 8 – Hermania/Hermania.

Fig. 9 – Orașeni/Bürger.

Fig. 10 – Luptători bine înarmați/Schwerbewaffnete.

Fig. 11 – Planul așezării grupurilor de participanți în Pădurea Dumbrava/Plan des Festplatzes im Jungen Wald.

---

³¹ *Zeitungsstimmen über unsere Vereine*, în „SDT”, nr. 3.263/6 septembrie 1884.

³² *SDT*, nr. 4.363/5 mai 1885.

Fig. 1

Fig. 2

Festzug in Hermannstadt.
Hermann u. Pleban. Phot. A. Meinhart.

Fig. 3

Festzug in Hermannstadt.
Bauern. Phot. A. Meinhart.

Fig. 4

Festzug in Hermannstadt.
Bauern. Phot. A. Meinhart.

Fig. 5

Festzug in Hermannstadt.
Wassergruppe. Phot. A. Meinhart.

Fig. 6

Festzug in Hermannstadt.
Handel und Gewerbe. *Phot. A. Melisbacher.*

Fig. 7

Festzug in Hermannstadt.
Hermannii. *Phot. A. Melisbacher.*

Fig. 8

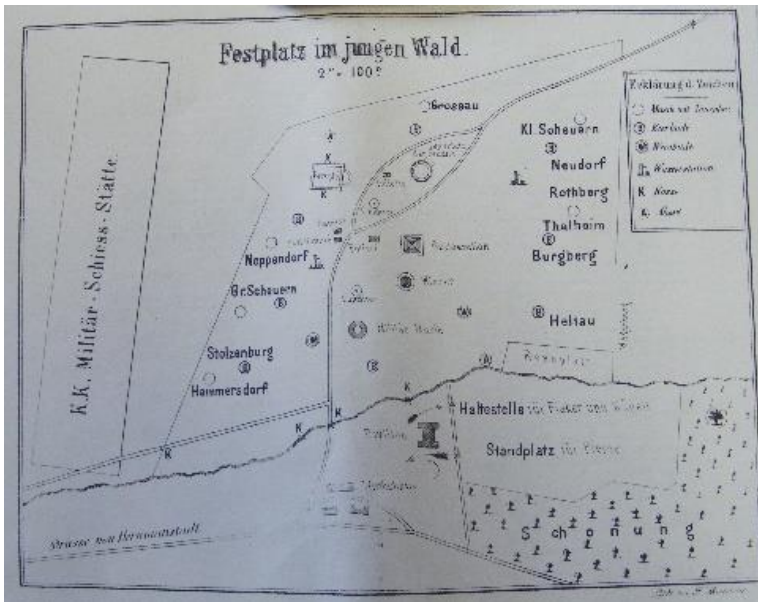
Festzug in Hermannstadt.
Bürger. *Phot. A. Melisbacher.*

Fig. 9

Festzug in Hermannstadt.
Schwerbewaffnete. *Phot. A. Melisbacher.*

Fig. 10

Fig. 11